

ГАЗЕТА ВЫХОДЗІЦь РАЗ У ТЫДЕНЬ — ЦАНА 30 Н. ФОН.

LE JOURNAL BIELORUSSIEN
„LA PATRIE”DIE WEISSRUTHENISCHE ZEITUNG
„DAS VATERLAND”THE WHITERUTHENIAN NEWSPAPER
“THE FATHERLAND.”

№ 12-13 (496-497)

25 Сакавіка 1960 г.

ГОД ВЫДАННЯ 14

1918 — 25 Сакавіка — 1960

Веліч сымбалю

Сорак два гады... Няшмат ужо сядрод нас тых, хто сорак два гады таму браў актыўны й беспасярэдні ўздел у вялікім акце аднаўлення наша нацыянальнае дзяржайнасці — у абвешчаны незалежнасці Беларускага Народнага Рэспублікі. Шмат хто із стваральнікаў гэтае нашае народнае, дэмакратычнае дзяржавы скончыў свой жыцьцёвы шлях на выгнаны, застаючыся да канца верным вялікім ідэалам Сакавіка; па шмат кім зь іх загінуў сълед у турмах і канцлягрох акулантай. Тых-жэ, што зыйшлі з выгнанага імі самымі шляху сорак два гады таму — мала, вельмі мала. На іхнае месца прыходзілі й прыходзяць іншыя, малодшыя. Яны ўліваюцца ў шэрагі тых, хто сваё жыцьцё й сілы прысьвяціў вялікі мэце, хто пасълядоўна абвешчаны сорак два гады таму.

Ачарніць гэты Акт і ягоных стваральнікаў бальшавікі не шкадавалі высілкай на працягу ўсёга свайго панавання. «Беларускія буржуазныя нацыяналістыя хадзелі прадаць Беларусь чужынцам, хацелі прадаць беларускіх сялян аштарнікам, работнікам, — капиталістам», — вось стрыжань бальшавіцкай пропаганды. І як чорт крыжка, яна байдзца фактаў.

На якім-жэ фундамэнце была абвешчаная незалежная Беларуская Народная Рэспубліка? Зъмест Акту 25 Сакавіка ведамы байдай кожнаму Беларусу на эмігранты, і на ім спыняцца на будзем. Аднак зъвернем увагу на адзін адзець гэтай Дэкларацыі Незалежнасці, «БНР пачынідждае ўсе тыя права і вольнасці грамадзян і народа Беларусі, абвешчаныя Устаўнай Граматай ад 7 сакавіка 1918 году».

Няма сумлеву, што калі-б бальшавікі маглі нейкім чынам «изъяці» (які запрайды расейскі харектар мае гэтае слова!) Другую Устаўную Грамату зь гісторыі, яны напэўна не пашкадавалі-б ні высілкай, ні сядрокаў...

Прыгадаем галоўныя пункты гэтай Граматы-канстытуцыі БНР.

«Беларусь у рубяжох расялення і лічэній перавагі беларускага народа абвяшчаецца Народнаю Рэспублікай».

Інакш кажучы — Беларусь у этнографічных межах. Што-ж могуць супрацтвавіць гэтому бальшавікі? Яны гандлявалі й гандлююць дзяржавой Беларускімі трэтыроядімі — Смаленшчына, Чарнігаўшчына, Віленшчына, Беласточчына — ці ўсё пералічыш? — нягледзячы на тое, што ў «канстытуцыі» БССР зазначана, што межы БССР на могуць быць змененыя бяз згоды «сувэрэнай» БССР...

«... Абвяшчаецца Народнаю Рэспублікай». Народнаю — дэмакратычнаю. Ад часу-жэ акупацыі Беларусі бальшавікамі беларускі народ ніразу на мяў нагоды сказаць сваё слова.

«У рубяжох Беларускай Народнай Рэспублікі абвяшчаецца сваё

бода слова, друку, сходаў, забастовак, хаўрусаў; бязумоўная свабода сумлення, незачепнисць асоцыяў і памешкання».

Усе — літаральна ўсе гэтыя прынцыпы бальшавікі здушылі ў патапталі. Няма навет і мовы аб tym, каб некаму была выбачаная крытыка бальшавіцкіх систэм. Свабода сумлення, недатыкальнасць асобы й памешкання — усё гэта зяяўлецца цяпер пустым гукам. Забастоўкі ўважаюцца дзяржаўным злачынствам. І гэта даўжы...

«У рубяжох Беларускай Народнай Рэспублікі... зямля перадаецца бяз выкупу тым, што самі наўтраціць. Лясы, азёры і вутрэземля зямля абвяшчаюцца ўласнасцю Беларускай Народнай Рэспублікі».

З ВАРОТ
ПРЭЗЫДЭНТА
МИКОЛЫ АБРАМЧЫКА
Дарагія Суродзічы ў вольным съвеце!

Вітаю Вас усіх із сорак другімі ўгодкамі абвешчання Незалежнасці Беларусі і жадаю Вам усім сіламі ў вытрываласці ў Вашым жыжжкім змаганьні за аднаўленне Вольнай і Незалежнай нашай дзяржавы — Беларускай Народнай Рэспублікі.

Я глыбака перакананы, што Вы ўсе, у грудзёх якіх моцна б'еца беларускія срэці — будзеце ѹ дзялі высады несці наш вызваленны съяця да канчальнае перамоги.

Жыве Беларуская Народная Рэспубліка!

Жыве Беларускі Народ у змаганні!

МИКОЛА АБРАМЧЫК
ПРЭЗЫДЭНТ РАДЫ
БЕЛАРУСКАЕ НАРОДНАЕ
РЭСПУБЛІКІ

Нью Єрк, 25 Сакавіка 1960 г.

«Беларускія нацыяналістыя хадзелі прадаць сялян аштарнікам...» Ці пасъля вышэйшайа цытаты трэба падаваць яшчэ якія довады бяз-глаздасці гэтага цверджання? А цяпер — ці ў БССР не зяяўляюцца сяляне бяспраўнымі батракамі-нарабкамі маскоўскую дзяржавы-абшарнікамі?

Лясы, азёры й нутро зямлі былі абвешчаны ўласнасцю Беларускай Народнай Рэспублікі, а не «прадаваліся чужынцам» ці «капіталістам». Ці можа быць у каго сумлеў, што стваральнікі БНР, якія выйшлі з гушчы народу і гэтым народам былі выбраныя, намагаліся стварыць у вольнай Беларусі такі сацыяльны лад, пры якім усе — сяляне й работнікі — цалкам карысталіся-б пладамі сваёй працы, былі гаспадарамі сваёй

ВОРГАН БЕЛАРУСКАЙ НАЦЫЯНАЛЬНОЙ ВЫЗВОЛЬНАЙ ДУМКІ

DIE WEISSRUTHENISCHE ZEITUNG „BAČKAUSCNA“ („VATERLAND“)

Herausgeber: Wladimir BORTNIK

Postadresse: Die Weissruthenische Zeitung „Bačkauscna“ („Das Vaterland“),

(13 b) München 19, Schliessfach 69.

Druck: „LOGOS“, Buchdruckerei u. Verl., O.m.b.H., München 19, Bothmerstr. 14
Чана: Нямеччына: на год — 14, — м.; 6 м-цаў — 7,50 м.; 3 м-цы — 4,25 м.;
ЗША і Канада: на год — 8, — д.; 6 м-цаў — 4,50 д.; 3 м-цы — 2,50 д.; 1 вунтар — 0,20 м. Ангельшчына й Аўстралія: 38 шыл.; 21 шыл.; 12 шыл.; 1 шыл.
Бельгія: 210 фр.; 120 фр.; 75 фр.; 5 фр. Францыя: 800 фр.; 450 фр.; 250 фр.;
20 фр. Аргентына: 80 пз.; 45 пз.; 25 пз.; 2 пз. Перасылка ў Афінскі поштавіцтва падвойна. Падвойныя нумары газеты разам з «Каласкамі» уважаюцца за падвойныя.

Банковое коно: Zeitung „Bačkauscna“,
Konto Nr. 857-125, Bay. Hypotheken- u. Wechselbank, München.

THE WHITERUTHENIAN NEWSPAPER
“THE FATHERLAND.”

У чаце візіту ягоныя кіраўнікі дзеілі сіпарата да ія імкнусі знайсці агульны контакт зь існуючай Савецкай уладай. — Газета «Советская правда» № 15 ад 19. XII. 1917 г. (1. I. 1918 г.).

Як ведама, гэтаму бальшавіцкаму загаду Усебеларускі Кантрэс не падпарадковаліся, і сваю працу першыншай часова толькі пад націкам збройных бальшавіцкіх акупантав, усё-ж завяршылі яе ў іншым месцы.

Паводле аўтараў кнігі «Історія Мінска» (АН БССР, Менск, 1957, б. 259) Усебеларускі Кантрэс «свайм складам быў чарнасценна-буржуазным». Бальшавікі ў вачэрніваны гэтага гісторычнага падзеі дэлегатам зъезду запрапанавана на працягу 24 гадз. выехаць у свае мясціны.

Цяпер-ж работнікам — «гаспадаром хвабрыкаў і заводаў»... забаронены навет карыстатаў сваймі відамаў, аштарнікамі, лепшых жыцьцёвых умоваў шляхам забастоўк. Ці-ж гэта не дзяржаўны капіталізм у ягонай найгоршай форме?

«У рубяжох Беларускай Народнай Рэспублікі ўсе народы маюць права на нацыяналізм-пэрсанальнай аўтаноміі; абвяшчаюцца роўные права ўсіх мораў народу Беларусі».

Ці можна падаць лепшы доказ шляхотнасці беларускага народу? Беларусь, якой да 1965 году было забаронена ізвестыцаўцаў сваймі мовай, аштарнічай роўных прав для моваў усіх — у тым ліку й для прадстаўнікоў сваіх быльх паніяў-вольнікаў; канстытуцыйна прызнае ім нацыяналізм-пэрсанальную аўтаномію, а гэта азначае — нацыяналізмія школы, культурныя установы, царквы...»

А цяпер? У гэтак званай «сувэрэнай» БССР пануе разгул расейшчыны, адбываюцца сістэматычнае вынішчэнне нацыяналізмія патэнціялу беларускага народу дзікай, неакелзанай русыфікацыяй. Вось што супрацьстаўляюць бальшавіцкія акупантавы ідэалам Беларускай Народнай Рэспублікі...

Змаганыне за ажыцьцяўленыне прынцыпаў, на падставе якіх сорак два гады таму была абвешчаная незалежнасць Беларускай Народнай Рэспублікі, на хвіліну. У гэтым змаганыне мы здабываєм штораз больш сяброў і сымпатыкаў сярод палітычных колаў вольнага съвету. Няхай нас не знеахвочвае той факт, што знаходзяцца яшчэ й такі «антыкамуністычны» колы або установы, якія, лічычы ваду на млын рабочыні, пададзены вынішчэнію, а не падтрымоўваюцца нашае справы. На шчыце, яны ўжо ў мяншыні асу́джаны на выміранне ўсе прыхільнікі гісторычнага анахранізму — канянялізму. І яны на зъменшаніі яшчэ й такі «антыкамуністычны» колы або установы, якія, лічычы ваду на млын рабочыні, пададзены вынішчэнію, а не падтрымоўваюцца нашае справы. На шчыце, яны ўжо ў мяншыні асу́джаны на выміранне ўсе прыхільнікі гісторычнага анахранізму — канянялізму. І яны на зъменшаніі яшчэ й такі «антыкамуністычны» колы або установы, якія, лічычы ваду на млын рабочыні, пададзены вынішчэнію, а не падтрымоўваюцца нашае справы. На шчыце, яны ўжо ў мяншыні асу́джаны на выміранне ўсе прыхільнікі гісторычнага анахранізму — канянялізму. І яны на зъменшаніі яшчэ й такі «антыкамуністычны» колы або установы, якія, лічычы ваду на млын рабочыні, пададзены вынішчэнію, а не падтрымоўваюцца нашае справы. На шчыце, яны ўжо ў мяншыні асу́джаны на выміранне ўсе прыхільнікі гісторычнага анахранізму — канянялізму. І яны на зъменшаніі яшчэ й такі «антыкамуністычны» колы або установы, якія, лічычы ваду на млын рабочыні, пададзены вынішчэнію, а не падтрымоўваюцца нашае справы. На шчыце, яны ўжо ў мяншыні асу́джаны на выміранне ўсе прыхільнікі гісторычнага анахранізму — канянялізму. І яны на зъменшаніі яшчэ й такі «антыкамуністычны» колы або установы, якія, лічычы ваду на млын рабочыні, пададзены вынішчэнію, а не падтрымоўваюцца нашае справы. На шчыце, яны ўжо ў мяншыні асу́джаны на выміранне ўсе прыхільнікі гісторычнага анахранізму — канянялізму. І яны на зъменшаніі яшчэ й такі «антыкамуністычны» колы або установы, якія, лічычы ваду на млын рабочыні, пададзены вынішчэнію, а не падтрымоўваюцца нашае справы. На шчыце, яны ўжо ў мяншыні асу́джаны на выміранне ўсе прыхільнікі гісторычнага анахранізму — канянялізму. І яны на зъменшаніі яшчэ й такі «антыкамуністычны» колы або установы, якія, лічычы ваду на млын рабочыні, пададзены вынішчэнію, а не падтрымоўваюцца нашае справы. На шчыце, яны ўжо ў мяншыні асу́джаны на выміранне ўсе прыхільнікі гісторычнага анахранізму — канянялізму. І яны на зъменшаніі яшчэ й такі «антыкамуністычны» колы або установы, якія, лічычы ваду на млын рабочыні, пададзены вынішчэнію, а не падтрымоўваюцца нашае справы. На шчыце, яны ўжо ў мяншыні асу́джаны на выміранне ўсе прыхільнікі гісторычнага анахранізму — канянялізму. І яны на зъменшаніі яшчэ й такі «антыкамуністычны» колы або установы, якія, лічычы ваду на млын рабочыні, пададзены вынішчэнію, а не падтрымоўваюцца нашае справы. На шчыце, яны ўжо ў мяншыні асу́джаны на выміранне ўсе прыхільнікі гісторычнага анахранізму — канянялізму. І яны на зъменшаніі яшчэ й такі «антыкамуністычны» колы або установы, якія, лічычы ваду на млын рабочыні, пададзены вынішчэнію, а не падтрымоўваюцца нашае справы. На шчыце, яны ўжо ў мяншыні асу́джаны на выміранне ўсе прыхільнікі гісторычнага анахранізму — канянялізму. І яны на зъменшаніі яшчэ й такі «антыкамуністычны» колы або установы, якія, лічычы ваду на млын рабочыні, пададзены вынішчэнію, а не падтрымоўваюцца нашае справы. На шчыце, яны ўжо ў мяншыні асу́джаны на выміранне ўсе прыхільнікі гісторычнага анахранізму — канянялізму. І яны на зъменшані

Літаратурны Дадатак

Рыпор Крушина

* * *

Іду ў твой сьвет — у цвёт вясны,
Іду съпявца, маліца.

Хай казка роднай стараны

Жыве ў тваёй съятліцы.

Хай паўстае стары абрэз
Далёкай ціхай вёскі,
Дзе я адчуў, пазнаў ня раз
І сум, і шчасьця ўплёскі.

Быў на кані і пад канём,
І лёс таптаў капытам.
А я і сяньня зь ясным днём
Стаю перад выпытам.

Сябя ў архіў яшчэ ня здаў,
І часта мрою нашча.
Ты — птушка зьбіта зь гнязда,
Цябе я з жалем лашчу.

І мне здаецца, мы з табой
Праз ноч на конях скачам.
У наш зацемнены пакой
Прыходзіць радасьць з плачам.

* * *

Бачу цябе я ў сваім падарожжы,
Зноў засьпываю пад новым уражаньнем.
Мідая ў соснах, ялінах прыгожых,
Навет на ўзлеску пасечаным, спляжаным.

Ты ў на руінах, дзе шмат перажыты,
Макам цвіщеш каля съценаў аблупленых.
Выбегла хвалімі съпелага жыта,
Вохным чаборам на сонечных купінах.

Бачу цябе я ў спакойных вазёрах,
Бачу і там, дзе густая алешына,
Дзе сцілі ля дому, ў садку і ў вузорах
Шматадаў хусьця, што на плоце разьвешана.

Ты ў маіх вершах, як сонца у люстры, —
Не адыйшлася апошнюю згубаю.
Еду на заход. І вечар — наступтра.
І пад імглой усымаеца любая.

Хуткі цягнік рэжка сучем з разгону.
Зоры на чорныя шыбы нізрынуты.
Чуецца ў грукаце колаў вагону
Гутарка роднай, сынамі пакінутай.

* * *

На сяньне сацьмела фота,
Мілы твар ахутаў змрок.
Толькі ўсьмешка, як самота
Засталася назнарок.

«Так, таго, што вузлом было завязана ад нараджэнья, ня выганеш нікімі сродкамі, і навет усемагутны лекар — час — ная ў стаіце выпетрыць з душы таго, што лягло на ёй з-пад матынай ласкі. Яно будзе жыць чарамі маленства ўва ўсіх таемных спомінах і заўсёды спакашаць прывідамі далёкага незавортнага раю,» — думаў далей Пётра, неяк нісьведама і безразважна крочача ў тым-же кірунку, куды яшча лицелі асобныя запозненія чародкі шпакоў у небе.

«Праўду казаў той Скарэна, — прыгадваў Пётра, — што звязы ў пустыні недаюць ямы свае, рыбы ў моры і ў рэчках чуюць віры свае, пчолы бароніць вульпі свае, а людзі вялікую любоў выказваюць да майса дзе нарадзіліся і паводле Божае ласкі былі ўзгледаваны...» Вось і тут, у Амэрыцы ўсе мы, выгнанцы, знайшлі сабе новую бацькаўшчыну, за сіную малгутнаю съпіноу мы пачуваем сябе, як у Бога запазухай. А сэрана ўсе жыве і мусіць доўга будзе яшча жыць пакінутым кутком.

І на вулцы пад грукат, пад гоман,
Дзе натоўп закруціўся рухавы,
Нам маячыцца вёсачка, Нёман
І агні партавая Лібавы.

Калі Пётра набліжаўся да маста, сонца ўжо бадай цалкамі апусціціся за Нью-Джэрскія ўзышицы. Густата чырвань на заходзе пасцімела, а ружовасць над галавой усе больші адышодзіла на заход перад наступам згушчане сінінё. Асобныя дрыготныя зоркі ўжо выразней выступалі і дзіўліся на мора гарадзкіх агнёў з блакітнае стыні.

Пётравы паравоўяніні чалавечага лёсу з адвечнымі птушынімі шляхамі раптам перапыніліся галасам, што выходзіў з высокіх газавых вышак па адзін бок віядукта і высачэзных дрызготных зоркі ўжо выразней выступалі і дзіўліся на мора гарадзкіх агнёў з блакітнае стыні.

На даўгіх бельках прытулася колькі тысячаў чарнявя-рудых, памерам крыху большых за верб'я, птушак. І ўсе, як па змове, на розныя лады заліваліся разнатаінімі гукамі птушынай калыханкі. У Пётравым вушшу ўся гэтая рознагало-

З кнігі „Вячорная лірыка“

Таямніча выглядае
Тая ўсьмешка з вуснаў, воч...
Не сказала маладая,
А ў сабе схавала нач.

Можа дробныя пачуцьці
Той час дужымі быті,
Ды цвілі ў людзкай пакуце
Усімі краскамі зямлі ...

Гэта-ж сяньня выступае
З даўніны паўдзённы шлях,
Па якім праішла съяляпая
Наша радасьць без разваг,

Наша дзікая ахвота
Лашчыць сонца на траве ...
На сяньне сацьмела фота.
А ўсьмешка ў ім жыве.

Мне даруй, што я часам цяжкім
Захлынаўся у песьеннай бразе.
Ахмляйся я словам, якім
Не пакрыўдзіць цябе, не абраziў.

Уначы прачынаўся ня раз.
Чуў — звініць слова роднага краю.
Мройны вобраз у далечы згас
І цапер я нястомна шукаю.

Хай было — перабраў, недабраў ...
Можа ўсяк неспакойнаму стацца.
Дзеля шчасьця твайго і добра
Я съпява ў съятыні мастацтва.

Я малися, каб слова маё
Ня было між тупых і ў загане.
А каб мела яно гаstryé
І ўшчапляла ў народзе каханье.

Каб съмияцца і плақаць маглі
І, як дзеци, наўсіркі захапляцца,
Каб паважна на нашай зямлі
Шанавалася творчая праца.

Крылатых ценяў рух няспынны,
Агеньчык сцілілы каганца.
Мне не забыцца тэй хвіліны,
Таго пачатку і канца.

Яна сядзела на условне.
Гуло чмялём верацяно.
Тут шчасьце ў кужалю кароне,
І ніткай цягнешца яно.

Верацяно пле з пяшчотай,
Пра што — сказаць я не магу.
Ды толькі часам нітка ўпойтай
Мяне чапляе за нагу.

Сіца здалёку злывалася ў вагульную птушынную сымфонію ѹ тварыла пэўны чар дзіўное ѹ нязвычайнай музыкі. Калі-ж адлегласіць паміж ім і птушынным хорам памянілася, Пётра пачаў вырозніваць асобныя галасы. Кажны з іх ня быў цалкам падобным на іншыя. Ён нёс у сабе нешта адменнае ѹ часта вельмі-ж узоў знаёмае.

Аплюнушыцца побач малых съпевакоў, Пётра доўга прыслухаўся да галасоў асобных шпакоў. І тут ён раптам адкрыў, што бальшыня шпакоў съпява нібыта ні сваім, а перайманым у іншых птушак голасам. І запраўды, стваралася ўражанье, што ўсе яны насыльядуюць съпевам многіх іншых птушак. Тут мэліядычны посывест мяшаўся з гучнымі щэбетамі. Час ад часу, чуяла патрэсванне дзюбка, барабанны гукавы шрот раптам зъміняўся гукамі нібыта працуючых машынаў і ширгатам мэханічных станкў. А затым у паветра вылівалася цэлая гама шматалосных птушынных съпевак. У ім быў чутны ўзімкіні чарадзея-салавайкі, летні ў высокіх нябесах званочак жаўрука, чигуяча высокое ціліканыя сіркі, сумна-маркотнае плянінне ў глыбіні цёмнага лесу зязюлі і цвіркаенне даходлівых вырабчыкай. Затым гэтая пярэстая мілагучнасць выціскалася раптам дзіўнымі шумамі. У іх ужо дасьціліся вуха магло ўлавіць адно кухонныя шумы вялікага камунальнага дому. У птушынам галасе чуліся шыпенія гарачых патэльняў, у якіх нібыта смажыліся з патрэсваннем горы яещні, або быццам гарачая пара адразу выпушчалася з колькіх паравозаў у нейкім казачным дэпо. Аднак, калі чалавек пільна ўглядзеўся ў асобных шпакоў-плюноў, ён паставіў тады мог вылавіць асобныя галасы, якія зноў-такі выяўлялі ў іхніх гаспадароў выдатныя здольнасці да гукавога перайманья.

Дарма, што Пётра ўжо аж перагінаўся прараз поручні віядуктнага маста, зъвісаючы сваёю верхнію паловою над далёкім унізе каменным долам рухавае ў сваім дзённым і ночным тумале вулцы, скуль штораз чуліся аўтамабільныя сырэны ѹ енкі раптойна тармажаных машынаў, аднак птушкі чуліся як у хаце ўсе давалі ніяке ўлагі на людзей і рух калі ўсе.

Дарма, што Пётра ўжо аж перагінаўся прараз поручні віядуктнага маста, зъвісаючы сваёю верхнію паловою над далёкім унізе каменным долам рухавае ў сваім дзённым і ночным тумале вулцы, скуль штораз чуліся аўтамабільныя сырэны ѹ енкі раптойна тармажаных машынаў, аднак птушкі чуліся як у хаце ўсе давалі ніяке ўлагі на людзей і рух калі ўсе.

Яна съмияцца, нітка рвеца,
Касмыль кудзелі б'e мне ў твар.
Суседзі цешацца: — На съвеце
Ёсьць непрададзены тавар.

На жаль, прыйшлі сваты чужыя
І на тавар далі купща.
Упалі цені крыжавыя
І згас агенчык каганца.

Мая папрадуха ў загоне,
І не пле верацяно.
Старае прасыніца на ўслоне
Ляжыць забытая даўно ...

* * *

Пачуваюся змораным
У самоце дурнай.
Смутак кружыцца воранам —
Груганом нада мной.

А прыйшла — цешыць, радуе.
І здаецца ў той час —
Нашым шчасьцем праз радыё
Захапляцца джаз.

Мне сущэца прыязнае
Заспявае цяпер.
Вось мой гальштук развязвае,
Расхінае каўнер.

Будзе лепш... Рассупонены
Гэты цесны хамут.
Зноў каханыя запойны
Пачынаюцца тут.

Сіла хмеліцца съвежая.
Гіне змора, тане.
Мілай цалкам належу я,
А яна толькі мне.

Нашым шчасьцем праз радыё
Захапляцца джаз.
Нас нікаку здрадаю
Не спалохе час.

* * *

Вясёламу зборышчу донна,
Вітаочы, кідае ружкы.
Гітара заходзіцца звонам,
Танцорка ў гарачым ускружжы.

Як ветразь шугае спадніца,
Карункі зъбягаюцца пенай.
Здаецца, што лодка імчыцца
Імкліва пад бурай страшнай.

жэйшыя ад Пётры шпакі быті ўжо магчымы на адлегласці дотыку выцягнутае ўздожкі руки. Але пэрыстыя артыстыя не выяўлялі ніякое турботы ды ўсё парапнейшаму таксама голасна ѹ натхненна аддаваліся цалкам свайму мастацтву. Уся вячорная прастора наўкола поўнілася гэтым сугалосьцем і звінела наводдадлі рэхам калыханага ў вячорнай стылі шпаковага гімну. Ён на ўсю сілу доўга яшчэ аж да позынае пары на сыціхаў і чараваў закаханае ў красу жывога съвету Пётрава вуха.

І пакуль зусім на сціхлі на ночны пакой Пётравы пацяшальнікі, ён дўгі спацыраваў уздоўж ходніка па мосьце. Нарэшце, калі ўсіх крывацьных ахінула глыбокая ніч і апошніе рэхи затонула ў гульбільных шматвалівым гарадзкім рокаце, Пётра падаўся тэй-же дарогаю бліжай да свайх хаты. Ён яшчэ ніяк не адыйшоў быў ад узрушаньня пачутым і пабачаным, як з задумкага стану яго вывеў вокрык знаёмага па дому, Хвядоса Гадкоўскага. Той якраз вяртаўся з вечэрнага 'овэртайму'. Пабачыўшы Пётру Абуховіча, ён узрадаваўся магчымасці перакінцца з кімсі словам. За даўгі працоўны дзень калі варштату ды маўклівія гадзіны пасълязмінае, звычайныя васьмі гадзінай, тупое фізычнае працы, ён сумаваў па чалавечай гаворцы. У пагоні за даўгім далалям, ён стала пазбаўляць сябе магчымасці пабыць з людзьмі да памяняцца з языкам, да чаго ён меў асаблівіе поцяг. І ні тое, каб яго цікавілі самі людзі, а хутчай патрэбна даць працу свайму вяртляваму языку, што канечна патрабаваў практикаваньня і штодзённага ўжытку, змушаў яго шукаць сустрэчай із знаёмымі ў тыя лічаныя хвіліны вольнага часу паміж заўсёднімі клопатамі ды вялікімі.

Пётра нечакана здрягнуўся ѹ мусіў волій-няволій павітніца з гэтым настырлівым суседам. А той адразу, недачакаўшыся адказнага прывітання з Пётравага боку, яшчэ на адлегласці замяняціў, як млынаровым колам, сваю заўсёднім докар Пётру, гаворку.

— Даўк, Васпан, ўсё парапнейшаму зоркі лічыце ў небе? Усё ловіце ѹ тэй сініяй каламуце нязлоўленую сініцу? Ну даўк што, і сяньня позуна-ж Вашэцца ад тых пошуку ў к

*
* *

Сяньня атам і тэхніка ў модзе,
І палітык дае дыректрывы:
Пець рамансы, вясльянкі ўжо годзе,
Адкідайце старыя матывы.

У бэтон будзе край наш адзеты,
Захапляйцеся шахтай і домнай...
І прыходзяць пустыя паэты
З поснай песьняй і славай скаромнай.
Не шкадуе ім крытыка тлушчы
Ды глянцуе карузлія творы.
... Пахавалі пышчоту і пушччу,
Бога шчасця, палі і прасторы.

*
* *

Залаты адвячорак купаецца ў моры.
Хвалі щумнай гульлівай вады
Падымаюць мяне, вызваляюць ад зморы;
Адтуваю — я зноў малады.

Я ня буду сядзець пад крылом парасона,
Любавацца загарам чужых.
Сам на беразе смажаны съпекаю соннай
Сяньня права плыўца заслужыў.
Мне пясчынкі пышчотна пяточы аб аморы...
Вельмі проста — прастора мая!
Залаты адвячорак купаецца ў моры,
З адвячоркам купаюся я.

*
* *

З табою мы ў лесе з куста
Сарвалі апошнюю ягаду.
Малінавы куст узрастай
Маўклівымі ценямі заходу.
— Апошні судад красаваў,
Пачулі мы голас аракула...
Старая сівая сава
Паблізу у поцемках плакала.

*
* *

Прышла неспадзянкай,
Як мара, што няздзейсненая,
Як маці, як каханка —
І чыстая, і песьенная.
І ўся — краса духовая,
І пекната прыродная.
У жарсыці выбуховая,
Як бомба вадародная.
Я ў гэтым звяззку — частка
Раздробленага атаму.
Я вычываю часта:
Няма канца пачатаму.
Стаецца вечным словам,
Яно здаўна няўсцішнае.
Старое глянне новым,
А новае — ня лішнє.
Прышла... У косах цветка.
І постаць — сад расквачаны.
Як ветрык цэллы ўлетку,
Усьмешка ветлай дзеўчыны.

Паэт, ты шчасцце маеш
Багатае і дзікае.
Жывыи букает тримаеш
З бахматою гваздзікаю.

* * *

Нясі хутчэй у поўным шчасці
Твой солад сонечны, твой мёд.
Мне давялося нізка ўпасці
І прадчуваць высокі ўзьлёт.

І зразумець, што скроў цудоўна,
Што разам з бацькаўшчынай ты
Увайшла ў жыццё маё раптоўна,
Як вобраз велічны, съвяты.

Ты увайшла і села поруч
З маімі шчасцем і бядой.
І асядае ў горле горыч...
Есьць песьня ў сіле маладой!...

Тваё зубастае каханье
Бярэ за сэрца і грызе.
Пакута страшна паўстане,
Яна ў пачуццях на чарзе.

Мой стогн агортвецца словам,
І людзі кажуць: верш, як звон.
І толькі сябрам некаторым
Здаецца — хворы я на скон.

Яны мне радзяць браць мікстуры,
Рэцэпты добрых дактароў.
А я інакшася натуры
Табой паранены — здароў.

І ня съхлююся, не скаруся,
І не скажу: Цябе няма.
Цьвіцеш ты краскай Беларусі,
Мяне хвалиюеш не здарма.

Бо, апрача тваёй, нідзе я
Любові прагнай не знайду...
А ёсьць яшчэ адна надзея —
Не замяще гадоў завея

Маю гарачую хаду.

* * *

Вечар поўны паэзіі, слаўны такі,
Зь ціхім шэптам над любай і любым.
Ён сутоннем змывае твае змаршчакі —
Ты стаіш, як даўней перад шлюбам.

Змрок чаруе, зъянне ablічча тваё,
Знікнілі смутак і ўсьмешка крывая.
Мы зацягнем з табой ня дзут, а трыве —
З намі Нехта ўсім съветам съпявает.

Мы ня бачым Яго, адчуваеадно:
Ён між нас у любові і згодзе,
Узнясе на вішні, апусціць на дно,
Ці прамовіць рашучае: где!

Чуеш, люба? Вячорныя звоніць званы,
Перад намі съвятая капліца —
Съвечкі-зоркі у небе... Міргаюць яны,
Клічуць нас спавядашца, маліцца.

Споведз сэрца з малітвай пакутнай душы!
Вечар цепліцца, капае воскам
Ды гарачым, з агнём. Ты агно ня туши, —
Дагарым у званох адгалоскам.

* * *

ўцякаеце, рыбку ў вадзіцы лавіць, за матылькамі хлапчуком
уганяцца! А на тым банкавым рахунку мусіць адно камарыкі

вясельле спраўляюць! Ці ня так? — насымеліва-дакаральным
паглядам заглядае ў Пётравы вочы Хвядос у поўнай перака-

нальнасці ў сваёй незраўнанай мудрасці й бяспречнай чала-

вежай перавазе над гэтым абібокам і прапалым для справаў

чалавекам.

Пётра маўчай. Ён мала слухаў, а яшчэ меныш унікаў у сэнс

Хвядосавых дакораў. Хвілінамі, калі ён даходзіў да ягонай

съведамасці, яму здавалася, што магчыма той і мае рацью

дакарацца яго. Ён прыгадваў найманую тут калі Рывэр Сайду

гасподу, заўсёдныя жончыны клопаты ажыцьцёвымі патр

бах, дакорлівымі цёшчавы ўпікі, што змян мала грошай дае на

жыццё, незадаёднае зразуменне сярод сваіх і навет часам

заўважнае адчужэйнне. Яму на момант сталася сорамна за гэ

тве шлынданне тут уначы па бульвару ў пошуках чагосьці

невядомага ѹ нязвичайнага. На момант здалася, што Хвядос мае

нейкую рацию ды разам з тым і права, гэтай рацыяй дадзе-

нае, крыйтаваць ягоныя паводзіны. Ён нічога не адказаў яму.

А той съпаў словамі, як гарохам далей і нібыта той калаўрот

наматваў ўсё новыя маткі свайго, як здавалася яму, дасціп-

нага й карыснага для перавыхаванья страчанага чалавека,

павучаныя.

Незадаёжна ў сутані Пётравага раздуму і Хвядосавай га-

воркі чорнае начо ўсё глыбей паглынага навакольле й зырчай

съвяціліся зоркі ў цёмнай стыні. Набліжалася поўнач. Гадкоў-

скі затурбаваўся, што яму пары ўжо дахаты і трэба канчаць

вечаровы спацыр: раніцай ашошы яго чакае зноў праца за

варштатам, а пасля змены новы заробак з двайною аплатай

да дзесяткай гадзін зноўчы.

— Вось ізноў прынясу за тыдзень больш соценкі! А калі

яшчэ прыдзешца працаўцаць сыботу ды нядзельку, дык тут і за

паўтары пераваліць! — з гонарам, вышіскаючы пальцамі пра-

вай рукі гучную пстрыгчку ды съведама падносячы як бліжэй

да Пётравага твару, каб той пазайздросці, выгукнуў на разы-

вітанье Хвядос. Пётра адчуў, што той робіць гэта яму

*
* *

Як цудоўна на съвепе, прыгожа!
Божа! Волій і сілай духовай
Сыкіравана маё падарожжа
У жыццё

Пад тваёю аховай.
Праз агонь, катастрофы і страты,
І праз рогат рагатага ліха
Я прышоў, моцнай верай узынты,

Думкі выказаць
Горача й ціха.

Хайжа словы мне сэрца трывожаць
І салодзіць у творчай пакуце.
Есьць імкнені,
Хацячыні

І пажадзь,
І пачатак згарання пачуцця.

Пад съвятылом разъбягаюца цені,
А ў істоце людзкой — таямніца.

Божа!

У тонкім, мастацкім сплящені

Есьць такое, чаго і я съніца.

Чалавек без съвятыні — жывёла,
Без пазії пуста і мёртва,
Без любові —
Жыццё сумнакволае.

Хто бяз слова,
Той съвет не разортваў.

Слова — Бог.
Бог — любоў.
Бачу слова ў любові.
А любоў на зямлі
Разынаеца ў слове.

Мне гавораць аб гэтым

Сумленыне і розум.

Падуладны цяпер

Лятуценіямі і крозам.

Я съпяваю краіну,
Дзе рос, гадаваўся,
Дзе — хвала Табе, Божа,
Я слову аддаўся,

Дзе каҳаў,
Захапляўся,
Дужэ з Божай ласкі,
Рваў гаючыя травы
І любыя краскі.

Дзе на ціхай жалейцы
Іграла мне раныне,
Нявычэрпнай кропніцай
Бруіла каханье

А праз тыя
Жывія,
Людзкія пачуцця
Голос Твой
Мне ў пазії, Госпадзе, чуцен.

Рыгор Крушина

Міхась Кавыль

ВЯСНА

Сарамліва і нясымела,
Бы дзяўчына на спатканье,
На прасторах шэра-белых
Крочыць цёплае дыханье.

Прамывае неба вочы,
Раскідае хмар падушкі.
Дробны дажджыкі стрэхі строчыць,
Ветры любяць голыя гушкаць.

Лес да сонца туліць съпіну,
Доіць поле хмараў вымія.
Журавы назад, да гнёздаў,
Бумэрангамі крывымі.

З кожным днём съмляй, увішней
Сонца палкія уколы.
Што там? Сынег прымёрз на вішнях?
Памыліўся-б, каб ня чолы.

Бы гармонік на вясельлі,
Рэжуць першыя грымоты.
Блудзіць песьня ля аселиц,
Кліча сэрца у цянеты.

1959 г.

* * *

Вясна пазносілі чололы ў вульлі,
Замуравалі духмянью ў соты.
Усплескі праменінія паклала на ноты
Турботнае сонца, — каб век гулі.

Ля хмараў восень вязуць жураўлі
З пад клёну, сосен пад пальмай цяньёты.
Сараўшыся з поўночы мёрзлай Галоты,
Разгойсаўся венец па голым гальлі.

Сумуюць сарокі па лісьцяў шасце,
Шукаюць у съмечці зярніты шасце.

Палоззэм съвішча на ўхабах зіма.

Прыгожы сон на досьвітку съніца,
І крате вусны песьня сама:

На сънег ураніла сълязу к

зайсёды наступным парадкам: наперадзе ўша азбюоная да зубоу калёна, за ёй хурманкі наладаваныя сялянскім дабром, а за імі «ясір», г. зи. маладыя вясковыя хлапцы пад сільскай аховай, якіх пазыней «добрахвотна» ўключалі ў адзелы «за Русь».

«Штаб» тымчасам садзеў на найлепшых дамах, папіваў рэгулярна атрымоўваны ад Неміцаў спірт, зядай зрабаваныя ў сялянку кумпякі й каўбасы ды выдаваў «загады» да жыхароў мястечка й ваколіцаў. Усякае непадпарадкаванье гэтым загадам разглядалася як «вездзіцельство, сязьзь з парцізанамі» і т. п. «Вікаватага» неадкладна арыштоўвалі ё скатаўшыя чаплялі яму на ўши дошкай на грудзёх.

Я пралежыў у шпіталі яшчэ колькі тадыня, але мне здаецца што пры мне аматары наркотыкаў больш не зьяўляліся. Ня ведаю ці на іх падзеінічала запраўды горачная пастава др. С-кай, ці штош іншыя, але я ўжо больш ня чую ціх.

Калі я выпісаўся із шпітала, я быў змушаны прайсьці пехатай на другі каліс мястечка да маіх сваякоў, якія мелі мяне завезьці дадому. Вось тады я пабачыў запраўднае аблічча гэтых «асвабодзіцеляў». На кожным кроку пападаўся п'яныя жаўнеры распіявачыя розныя «каюшы» ды іншыя савецкія дрындышкі. Гэтае зборышча на выгладаў на нікую вайсковую адзінку, яно прапросту выгладаў на татарскую арду ў апісаныя сяродніяваковых пісьменнікаў.

Асабліва мне ўдалося ў памяці наступнае: на вэрандзе прыгожага дому, ён каліс належыў да буйнага гандлера лесам) ахвіцэр з дойтім чубам, які звысаў з пад насаджанай на адно вуха німецкай шапкі, наразаў на гармошы чаштушки. Іншы з цыгаркай у зубах сядзеў разваліўся на крэсле, а калі ягоных ног стаяла на каленіах дзяўчына апранутая толькі ў кароценькія портакі й блюстальтар да чысыціла ягонія й без таго ўжо наглянданыя боты.

Калі я параўняўся з домам, дзяўчына падняла галаву й я пабачыў яе заліты сязьзамі твар. Гэта была Жыдоўка — дачка вельмі шанаванага ў мястечку за дабрату й сумленасцю сп. М. В. — былагі ўласніка аптэкі. Прайшоўшы некалькі дзесяткаў крокоў, яе падарожжа — паўгадзіны, гадзіну, а жаўнеры дэльце з дойтім чубам, які звысаў з пад насаджанай на адно вуха німецкай шапкі, наразаў на гармошы чаштушки. Іншы з цыгаркай у зубах сядзеў разваліўся на крэсле, а калі ягоных ног стаяла на каленіах дзяўчына апранутая толькі ў кароценькія портакі й блюстальтар да чысыціла ягонія й без таго ўжо наглянданыя боты.

На май пакоі ляжалі толькі цяжка хворыя, або пацягнены перайшоўшыя апэрацыі, так што ні адзін з нас ня мог падняцца каб пайсьці й дадвадца, што сталася. Толькі праз якое паўгадзіны ў пакой увайсіла знаёмае мне систра сп. К. На нашыя пытанні што сталася, яна адказала, што нічога асаблівага, прапросту пасварыліся, але нават пабіліся шпітальныя працаўнікі. Пэўна-ж нікто з нас ёй не паверыў, бо яна была страшна ўзрушеная ды дрэжала на ўсім целе. Пад раніцу калі ўсе пазасыпалі, яны ўзноў увайшли ў пакой, каб зъяніць кампрэс. Бачачы, што яна зусім супакоілася, я пачаў ізноў яе дапытвашца, што сталася, пакідаючыся на нашае старое сяброўства. Тады яна, паблешчыла на твары, сказала: «Ты не забывайся, што я маю тутакаўца і сям'ю і тое што ад мяне пачуеш ты не павінен казаць нікому! Ахвіцы «за Русь» прыходзілі ў шпіталь, каб забраць наркотыкі, але др. С-кай (загадчыца шпітала) не дала ім ключоў ад панцырных шаф, дзе яна перахоўвае тых-ж наркотыкі. Яны съпярша моцна пабілі ейнага асистэнта, а пасля пагражалі ёй пісталетамі, але бязь нікакага выніку. Далей яны хадзілі ўзвараша щафу на гранатамі, але др. С-кай прыкрыла яе сваім целам і сказала: «Можаце ўзвараша ѡтруту щафу, але толькі разам са мной, бо наркотыкі прызначаны для хворых, а не для распусты». Яны ўканцы адыйшлі, але на адыходным прыгравілі, што калі хтось будзе

тады я зразумеў. Усходняя кацыкі хадзілі мець поўнае ўблученне адзілак-нівоніц. Яшчэ добра, што ня змусілі іх хадзіць зусім голымі!

Пару месіцаў пазыней большая частка гэтай «дబлеснай» арміі перайшла на старану партызанаў, замардавашыя перад адыходам некалькі жыхароў мястечка. Харектэрнае то, што ўсе памардаваныя былі съведамі Беларускага народу, а не для распусты. Яны ўканцы адыйшлі, але на адыходным прыгравілі, што калі хтось будзе

Джэрскія лясы. Паступова чародкі менышалі ў памеры ў таялі ў бяздонным блакіце. Дзе-каторыя перад адлётам апушчаліся яшчэ пасядзець у густой зяленіне паркавых дрэваў. Пад цяжарам сонця ўшкапоўка прыгналася вецице, дрыжкі росныя лісцікі ад дружнае песыні ў славу новаму дню.

Паступова, за якую поўгадзіну, усе щакі разъляцеліся, распаліся на драбнейшыя групкі ды расцесяліся ў далёкіх абліччах.

Пётра Абуховіч яшчэ доўга тae раніцы шнураваў уздоўж Гудзану па парку ды ўсё думаў аб таямніцы птушыных вандровак. У гэтых часыні яму здавалася, што нікакай навукай нельга растлумачыць таго, што тримаецца вякамі й будзе вечна на жыцьці ў прыродзе. Вось ужо колькі сонця ў гадзіні гадзіні ўспішыўся на зямнай кулі, а дагэтуль нікто нічога ня ведае пра законы міграцыі птушак. Чым растлумачыць хоць-бы сабе той факт пра гэтых щакоў? Іхнія пабрацімы ў Еўропе з такой-жа кліматычнай паласы на зіму пакідаюць наследжаныя гнёзды й вылітаюць на поўдзень Італіі, у Сыцілію або паўночную Афрыку, каб на лета зноў вярнуцца да родных куткоў. А гэтыя нью-ёрскія щакі, з тых часоў, якіх у канцы мінулага стагоддзя прывезлі з Ангельшчыны ў выпусцілі ў Цэнтральным Парку ў Нью-Ёрку, гэтак і засталіся тут на ўсё год. Дарма, што суворай зімою, як ляташнія, іх гіне беззыці (у сёлетнім студзені ў лютыя марозы ў сіверы скалелымі імі наладоўвалі цэлыя машыны), а яны ўсё-адно не пакінулі сваіх мейсцоў. Больш таго, заместа таго, каб хавацца ў зашыпку ад ветру дзе-небудзь пад дахам, яны штовечара зноў і зноў ляцелі на тых-ж адчыненых ўсім прымам ветру ў сіверу рэкламавыя рэйкі і там калені да раніцы. Пасля кожнае начы іхні калектыву не далічваў соцен братоў і сёстру, але яны стала ды ўпорыста пасыля дзённых рэзведаў спажывы ўвечары зноў вярталіся тым-же, ужо адвечным для іх, сляхам на тых-ж абледзяныя латы, каб зноў у лютым холадзе прауз усю бясконіцу даўгую зімовую начу чакаць тae жаданае раніцы. І гэтак кодзен за коднем і ўсё тым-же наканаваным сляхам!

„Абаронцы“

(Заканчэнне з 3-й бачыны)

*

Пачатак красавіка 1945 году. Віхор вайны закінуў мяне зь сям'ёй у Прагу. Такіх якія мы тады было тысячы, а можа і дзесяткі тысячы. У кожнага-ж у галаве была адна толькі думка: за ўсялякую цану прабірацца далей на заход, бо з усходу насосівалася чырвонае навала. Настрой на месце быў вельмі трывожны, бо для нікога ня было тайніцай, што шыкуецца пайстальніне. Па доўгіх і цяжкіх стараннях, аднаго вечара мой знамёны вярнуўся з радаснай весткай. За некалькі фунтаў вандліны й дзесятак пачак папіросаў, ашчаджаных яшчэ з Бацькаўшчыны, ён дастаў ад чыгуначніку тупік, з трох стонін абнесеныя калючым дротам. Недалёка на насыпі стаіць неякі цягнік і з коміна паравозу ідзе дым. Некалькі адважнейшых ідуць у бок цягніка юхткі вяртаючыся з весткай, у якую ніхто з нас ня хоча веърыць. Акказаецца, што гэта «наші» цягнік і машыністы пагаджаны на падобную сказаў наступнае: «Выў загад выехаць з Прагі — я пахеў, быў загад затрымца, — затрымаўся, а цяпер з прыемнасцю падаі далей, бо мой «гаймат» там на заходзе».

З пасльехам і як хто можа і ўмее даўдымі ізноў у цягнік і за якіх 15-20 хвілін едзем далей. Людзі пакрыху пачынаюць ажываць. Некаторыя навет пра буюць жартавацца з нашых начных тэрпатаў. Недалёка ад мяне сядзіць стаўрнікая бабулька, якая трывама ў руках абрэзок Божае Маці й моліца да яго. З другой сторыны немалады каталіцкі сівтар, раз па раз засоўвае руку ў аблішыні шэрны рукзак, выцягвае адтуль кавалкі німешкага «кухану» й падае яго далей сідзічым маткам з малымі дзесяці.

Але наша шчасльце на трывае доўгай. Цягнік падае некалькі кароткіх сігналаў і затрымоўваецца ў чыстым полі. Адчыніваюць дзверы з адбездвівамі стаўронагонамі з чырвонымі зоркамі. Перад вагону ён ізноў бачыў чырвонай уніформы РОА із зьненавіджанымі зоркамі, выразанымі з неякай тканины й прычэпленымі да пагоні.

Загадваюць ўсім асобам німецкай нацыянальнасці выйсьці на правы бок вагону. Выходзім. Ізноў паштасе страшныя гвалт. Перапуджаныя людзі клікаюць адзін аднаго, бо пагубляюцца ў часе выхаду. Ім жыць дробны, але вельмі зімны вясеньні даждыкі, ён асабліва адчуваеца паслья дзверы й хтосьці на ламанай німецкай мове загадвае нам усім выйсьці. Выходзім. Ізноў паштасе страшныя гвалт. Перапуджаныя людзі клікаюць адзін аднаго, бо пагубляюцца ў часе выхаду. Ім жыць дробны, але вельмі зімны вясеньні даждыкі, ён асабліва адчуваеца паслья дзверы й хтосьці на ламанай німецкай мове загадвае нам усім выйсьці. Выходзім. Ізноў паштасе страшныя гвалт. Перапуджаныя людзі клікаюць адзін аднаго, бо пагубляюцца ў часе выхаду. Ім жыць дробны, але вельмі зімны вясеньні даждыкі, ён асабліва адчуваеца паслья дзверы й хтосьці на ламанай німецкай мове загадвае нам усім выйсьці. Выходзім. Ізноў паштасе страшныя гвалт. Перапуджаныя людзі клікаюць адзін аднаго, бо пагубляюцца ў часе выхаду. Ім жыць дробны, але вельмі зімны вясеньні даждыкі, ён асабліва адчуваеца паслья дзверы й хтосьці на ламанай німецкай мове загадвае нам усім выйсьці. Выходзім. Ізноў паштасе страшныя гвалт. Перапуджаныя людзі клікаюць адзін аднаго, бо пагубляюцца ў часе выхаду. Ім жыць дробны, але вельмі зімны вясеньні даждыкі, ён асабліва адчуваеца паслья дзверы й хтосьці на ламанай німецкай мове загадвае нам усім выйсьці. Выходзім. Ізноў паштасе страшныя гвалт. Перапуджаныя людзі клікаюць адзін аднаго, бо пагубляюцца ў часе выхаду. Ім жыць дробны, але вельмі зімны вясеньні даждыкі, ён асабліва адчуваеца паслья дзверы й хтосьці на ламанай німецкай мове загадвае нам усім выйсьці. Выходзім. Ізноў паштасе страшныя гвалт. Перапуджаныя людзі клікаюць адзін аднаго, бо пагубляюцца ў часе выхаду. Ім жыць дробны, але вельмі зімны вясеньні даждыкі, ён асабліва адчуваеца паслья дзверы й хтосьці на ламанай німецкай мове загадвае нам усім выйсьці. Выходзім. Ізноў паштасе страшныя гвалт. Перапуджаныя людзі клікаюць адзін аднаго, бо пагубляюцца ў часе выхаду. Ім жыць дробны, але вельмі зімны вясеньні даждыкі, ён асабліва адчуваеца паслья дзверы й хтосьці на ламанай німецкай мове загадвае нам усім выйсьці. Выходзім. Ізноў паштасе страшныя гвалт. Перапуджаныя людзі клікаюць адзін аднаго, бо пагубляюцца ў часе выхаду. Ім жыць дробны, але вельмі зімны вясеньні даждыкі, ён асабліва адчуваеца паслья дзверы й хтосьці на ламанай німецкай мове загадвае нам усім выйсьці. Выходзім. Ізноў паштасе страшныя гвалт. Перапуджаныя людзі клікаюць адзін аднаго, бо пагубляюцца ў часе выхаду. Ім жыць дробны, але вельмі зімны вясеньні даждыкі, ён асабліва адчуваеца паслья дзверы й хтосьці на ламанай німецкай мове загадвае нам усім выйсьці. Выходзім. Ізноў паштасе страшныя гвалт. Перапуджаныя людзі клікаюць адзін аднаго, бо пагубляюцца ў часе выхаду. Ім жыць дробны, але вельмі зімны вясеньні даждыкі, ён асабліва адчуваеца паслья дзверы й хтосьці на ламанай німецкай мове загадвае нам усім выйсьці. Выходзім. Ізноў паштасе страшныя гвалт. Перапуджаныя людзі клікаюць адзін аднаго, бо пагубляюцца ў часе выхаду. Ім жыць дробны, але вельмі зімны вясеньні даждыкі, ён асабліва адчуваеца паслья дзверы й хтосьці на ламанай німецкай мове загадвае нам усім выйсьці. Выходзім. Ізноў паштасе страшныя гвалт. Перапуджаныя людзі клікаюць адзін аднаго, бо пагубляюцца ў часе выхаду. Ім жыць дробны, але вельмі зімны вясеньні даждыкі, ён асабліва адчуваеца паслья дзверы й хтосьці на ламанай німецкай мове загадвае нам усім выйсьці. Выходзім. Ізноў паштасе страшныя гвалт. Перапуджаныя людзі клікаюць адзін аднаго, бо пагубляюцца ў часе выхаду. Ім жыць дробны, але вельмі зімны вясеньні даждыкі, ён асабліва адчуваеца паслья дзверы й хтосьці на ламанай німецкай мове загадвае нам усім выйсьці. Выходзім. Ізноў паштасе страшныя гвалт. Перапуджаныя людзі клікаюць адзін аднаго, бо пагубляюцца ў часе выхаду. Ім жыць дробны, але вельмі зімны вясеньні даждыкі, ён асабліва адчуваеца паслья дзверы й хтосьці на ламанай німецкай мове загадвае нам усім выйсьці. Выходзім. Ізноў паштасе страшныя гвалт. Перапуджаныя людзі клікаюць адзін аднаго, бо пагубляюцца ў часе выхаду. Ім жыць дробны, але вельмі зімны вясеньні даждыкі, ён асабліва адчуваеца паслья дзверы й хтосьці на ламанай німецкай мове загадвае нам усім выйсьці. Выходзім. Ізноў паштасе страшныя гвалт. Перапуджаныя людзі клікаюць адзін аднаго, бо п

Нататкі чытчика

Наўсуперак творчаму сумленью

У свой час мы адзначалі, што пад пагрозою, бо звязаначыны ў «рэцэйдывах нацыяналізму», паэт Антон Бялевіч быў змушаны пераключыцца на рыфмаванае аблугаваныне чужое партыйнае пра- паганды. І адразу ягоны верш утраціў жывіць пастычныя токі. Зъявілася ўвесна рознымі дасягненнямі калгасная Дуброўка. Выхваляцца звычайна дару- чалася калгаснаму дзеду. Сталася ўжо нейкай традыцыйай авабязкава перад но- вым годам выводзіць на людзі гэтага бязь меры гаваркога сівога персанажа. Апошнім разам ад вершу ён перайшоў на прозу. Але ад гэтага ягонае апавяданыне не зрабілася ні больш натуральным, ні цікавішым, бо апавядальнікі трывала на становішчы адноўкавага прызначанья — дэмантраваць казённы патрыятызм, падымаць «тост за славы рост».

Мы маем на ўвазе Бялевічавы «Дзве долі», што зъявіліся ў леташнім перадсвяточным нумары менскага «Звізды». (Ужо сам факт друку апавядання ў партынім воргане вычарпальна гаворыць пра ягоны характар).

Пазалеташні Бялевічай дзед быў патрыётам свае Дуброўкі й на вожыўся выходзіць за ейныя межы. Цяпер ён дэманструе афіцыйны патрыятызм на шырэйшым абшары, мае большую пра- пагандовую нагрузкую. Яна ўвяляеца ў апавяданыне пра розны лёс двух ілюстрацыйных шукальнікаў шчасця, з якіх адзін адзес у Амерыку, а другі ў Сібір. Два шукальнікі, дзіве розныя долі, за- горнутыя ў нязменныя плякаты, праста- лінейна вымаліваны ў два аднаколеры паводле прынцыпу: што яна нашае — благое, сваё — найлепшае, зганьбава- ныя а ўзыялічанье. У Амерыцы, якая ўяўлялася краінай неабмежаванага да- статку й спадобы Бялевічай шукальнікі стаецца бесхадцікам, з асілка ператва- раеца ў руйну ѹвятаеца ў родную вёску сухотнікам. Той-же, што паехаў у Сібір, адразу «на цвёрдую ногу стаў», у вакамненне казачна разбагацеў. Даўна ведамая сытуацыя ў Бялевіч застаўся ў ролі капіявалыніка сваіх папярэднікаў толькі з адніні папраўкай. Ягоны перса- нах не гаворыць пра «амрыканскіх ім- перыялістых». Гэта было-б нетактоўна ў пару хрушчоўскіх гэтак званых мір-

ных місіяў. З балонак літаратурных твораў «імпрыялісты» часава зьніклі. Але дзеяя супрацьдзеяния прыцягаль- наі моцы Амерыкі засталося нязмен- ным вымаганыем маляваць ле ў колірах няпрывильных, пачварных, якіх краіну бяздомнікаў а дзікае сваволі, што засту- піла матар'яльны дабрабыт і свабоду чалавече асобы.

Съвет пра- пагандовага майстара- ванія ня ведае ні меры ні густу. Дазваляюща- дзеяць усяляк-наўкасіяк, абы дагадзіц- ідзеялістичнаму шаблёну навет у дзяталях. Гэтак здарылася ўз Бялевічам. Прый- падам, апушкаўся аўтар з бутэлькай са- магону, якім узбагачае пачастунак на- бедным сляянскім стаў ў дарэвалюцый- ным час. Самагон на Беларусі ўпяршино выплыў за сваімет. А чаго вартася гэт- ка дэталь, як «жалезная сківіца», якую прывозіць небара-к з Амерыкі замест съенных залатых зубоў. Дармо што «жа- лезных зубоў» яшчэ нікто не майстраваў, навет у Савецкім саюзе. Яны му- сіць быць, бо гэтак добра надающа ў пра- пагандовы прымыткі.

Падзялі аўтара й пачкі, якія наўпін- на дасылае сваім бাযцком ягоны разба- гацелы сібірак з Беларусою. І тут тая- ж настырлівая акцэнтаванія, пры якой рэ- чы перастаўляючы ў адваротным пры- значаны.

Пераапранаць Беларуса ў заможнага сібірака з плячиштамі нашчадкамі спа- трబілася на толькі дзеяя супрацьсту- ленія нещаслівіцу з Амерыкі, а гло- лоўна дзеяя падбадрэнніне ўжо не лі- таратурных, а жывых людзей у іхнім няўчеснім бытаваныні, мусова выво- жаных з Беларусі ў паўночныя пусты- сточы.

Бялевіч піша — «родны Сібір». Калі-б пісменнік мог пісаць, якія гаворыць сібірака з плячиштамі нашчадкамі спа- трబілася на толькі дзеяя супрацьсту- ленія нещаслівіцу з Амерыкі, а гло- лоўна дзеяя падбадрэнніне ўжо не лі- таратурных, а жывых людзей у іхнім няўчеснім бытаваныні, мусова выво- жаных з Беларусі ў паўночныя пусты- сточы.

Бялевіч піша — «родны Сібір». Калі-б пісменнік мог пісаць, якія гаворыць сібірака з плячиштамі нашчадкамі спа- трబілася на толькі дзеяя супрацьсту- ленія нещаслівіцу з Амерыкі, а гло- лоўна дзеяя падбадрэнніне ўжо не лі- таратурных, а жывых людзей у іхнім няўчеснім бытаваныні, мусова выво- жаных з Беларусі ў паўночныя пусты- сточы.

Аглядальник

Пад цяжарам...

прызменасць і нястрымную шмат- слоўніць, якая ёсьць, на яго думку, у большасці наших апавяданьняў апіснага часу».

«Становішча з апавяданнем, бяз- ліній панікі гаворачы, трывожнае, — прыходзіць Брыль да агульнага вы- ваду.

Гэтак няцікава стаіць справа з ма- стацкім апавяданнем. Што-ж датычыць пэўнасцю можна ўважаць, што ў цэлью па- бінейшых твораў мастацкае прынадле- лічэнне да ягонае ясная відавочнасць: у той час, калі мастацкая літаратура стала ўсяцца пастаўленай на службу партыі, яна мусіла зтубіць погляд, які дае літаратуры магчымасць правільна заўважыць у жыцці новае, абагульняць яго і прадбачыць, нельга ні

было зусім. І гэта на гле- дзяны на тое, што ў Саюзе пісменнікі Беларусі на- лічываюць звычайныя звязанія з афіцыйным дакладзе быў змушаны сцьвердзіць, што ў белару- скай савецкай літаратуре за мінулы год з мастацкага гледзішча было вельмі ма- ла съектыўных хварбаў, а пераважалі хвар- бы цёмныя. Съцвярджаючы такі сум- ны становішча беларускай літаратуры, даклад- чык не назваў, аднак, галоўных прызы- наў, якія гэткі становішча паклікаюць. Ды і наз- ваць іх я не могу. А прычына гэтага ясная — падзяліўся на той час, калі мастацкая літаратура стала ўсяцца пастаўленай на службу партыі, яна мусіла зтубіць погляд, які дае літаратуры магчымасць правільна заўважыць у жыцці новае,

абагульняць яго і прадбачыць, нельга ні

Ст. Крупініч

УВАГА!

УВАГА!

СЛУХАЙЦЕ БЕЛАРУСКУЮ РАДЫЁВУЮ ПРАГРАМУ
КАЖНАЕ НЯДЗЕЛІ 10¹⁵ раніцы
СТАНЦІЯ ВААТ ХВАЛІ 1300 КС

Праграмы надаюцца з ТРЭНТОН, Нью Джэрсы й іх чуваць у гарадох Філіпінфія, Фрыголд, Принстон, Лайквуд, Нью Брансвік, Саўт Рывер ды ў ваколіцах.

У праграмы ўваходзяць: песьні, музыка, весткі з грамадзкага жыцця, літаратурныя мантажы ды гандлёвые абелесткі нашага сталага апікунца спадара Рамана Ганкевича пад адрасам 141 2-ая авеню ў Нью Ёрку й інш.

Карэспандэнцыю кіраваць на адрэс:

Mr. Michael Kažlakouski
151 Eagle Street
Brooklyn 22, New York

ПАДТРЫМОЎВАЙЦЕ БЕЛАРУСКАЕ РАДЫЁ ХТО ЧЫМ МОЖА?

Зъ беларускага жыцця

У Баларускім Інстытуце

Чароднае паседжанье сябrou Белару- перабольшыць значаныне Ягайлы й поль- скага войска ў тэй перамозе, што была дасягнутая над крэйкакамі ў Грун- вальдзкай бітве. Прэлігент зауважыў таксама, што, відаць, польскіх гісторы- каў забаязвае савецкая «генэральная лінія», ў дачыненні да насыветлівай ўдзелу ў бітве беларускага войска, пра- якое ўышчімеванай працы не гаво- рыцца. Невядома адкуль узяліся там Ра- сеіцы. Гэтых апошніх, аднак, пад Грун- вальдам я было дыл не могло быць, бо я было тады ў складзе Вялікага Кня- ства Літоўскага ў расейскіх землях. Гэта, зазначыў прэлігент, звычайнай пе- рапісаныні беларускага гісторы на ра- сейскіх рахунак, што шырака праводзі- ца цяпер у сілу бальшавіцкага «нацыя- нальнае палітыкі».

Даклад ген. Кушаль зъвярнуў увагу на галоўную тэнденцыю кнігі: намаганыне

Фонд набыцця помніка

З Дэтройту, ад д-ра Я. Сажыча камітэт атрымаў наступнае:

«Паважаны Слаба і сп. Скарбнік! Пры- гэтым залучаю чэк на суму 50 дал. на Фонд набыцця помніка съв. пам. д-ра А. Орсе. Грошы гэтыя сабраныя ад бы- лых вучняў, ці прыкладзеныя пражываю- чых у Дэтройце, якіх, нажаль, няўлікай колькасці тут, ды ўсе я вельмі мо- ніх фінансава. Выбачай, што не адпісаў раней на Твой ліст, але лічыў, што на- варт пісаць, што думаеў аб гэтым, ці плянует, а зрабіць што магчыма і вы- слади. Можа нашая сума мізэрная ў па- рапісаныні з другім, але сабраная па- магчыасці, і ад шчырага сэрца... Да- лучува пры гэтым спіс піменны, што колкі злажыў на фонд з Дэтройту.»

Ніжэй зъмешчаем лісту ахвярадаўца з Дэтройту (Ліст № 4).

Ахвяры паступаючыя на толькі ад бы- лых вучняў съв. д-ра А. Орсы. Гэтак, сп. К. Мярлак — Старшыня Галоўнае Управы Беларускага-Амерыканскага Задзі- начанія, піша:

«Хада я і мая спадарыня на мелі шчы- сцьца быць вучнямі съв. пам. д-ра Аляксандра Орсы, але бяручы пад увагу Яго- ную працу на карысць беларускага гра- мадзтва, і тыя ідэі грамадзкай справяд- лівасці, якія Ён заўсёды стараўся пра- водзіць, ды нашае наваградзкага пахо- джаныне, мы лічым за гонар прызначы- ца да ўвічненія памяці д-ра А. Орсы. Ветліва просім прынесь тутака залучачы- ны наш скромны ўклад.»

Шчыра дзяяючы сп. д-ру Я. Сажычу за правядзенне збору ў Дэтройт, а так- са ўсім ахвярадаўцам за складзеныя ахвяры, ніжэй зъмешчаем лісты № 4 і № 5.

Ліст № 4. (Ахвяры сабраныя ў Дэ- тройт): 1. Васіль Пляскач 15 дал.; 2. Д-р Язэп Сажыч 15 дал.; 3. Юрка Мазура 5 дал.; 4. Верна Блоцкая 5 дал.; 5. Славік Шабловіч 5 дал.; 6. Мікола Кумейша 5 дал. Усяго па лісьце № 4 = 50 дал.

Ліст № 5. (Ахвяры ад вучняў і ся- брой памерлагі): 1. Васіль Шчэп'яцка (ЗША) 10 дал.; 2. Барбара Вербіч (З. Ня- меччына) 10 дал.; 3. Галіна Ганчарэнка (З. Нямеччына) 10 дал.; 4. Д-р Анатоль Зан- ковіч (ЗША) 10 дал.; 5. Юрка Станкевіч (ЗША) 15 дал.; 6. М. і Г. Норык (ЗША) 5 дал.; 7. Янка Шыбут (ЗША) 3 дал.; 8. К. і Г. Мярлак (ЗША) 10 дал. Усяго на лісьце № 5 = 73 дал.

Папярэдня паступіла («Бацькаўшчына») з дні 28-га лютага 1960 г.) 502 дал. 39 ц. Усяго разам = 625 дал. 39 ц.

Збор ідзе далей. Камітэт зъвяртаеца да былых вучняў съв. пам. д-ра А. Орсы, якія ўжэ не адгукнуліся, з просьбай прыслыць ахвяраваныні.

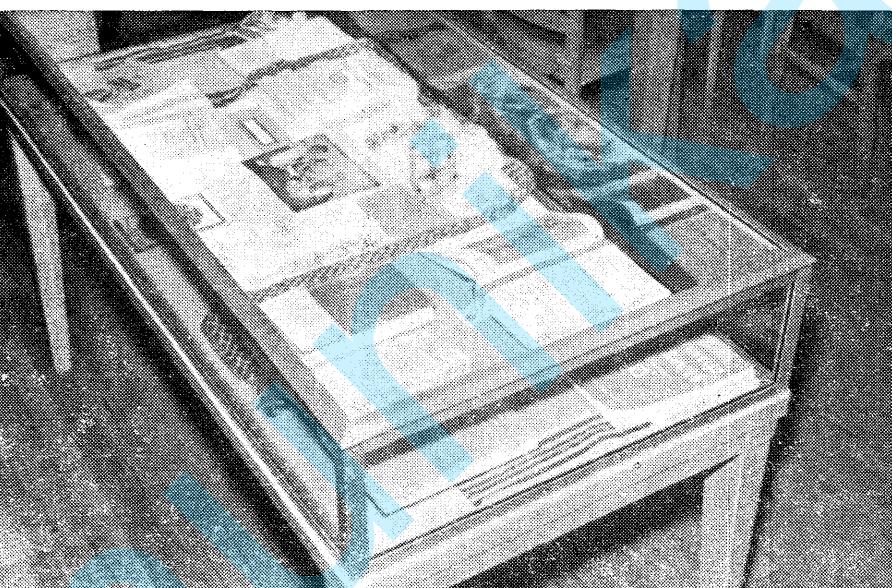
Чекі і паштовыя пераказы просім пе- расылаць на адрес:

Michael Ragula, 385 Alabama Ave., Brooklyn 7, N. Y.

Камітэт набыцця помніка на магілу съв. пам. д-ра А. Орсы ў Нью Ўорку

М. РАГУЛЯ

Скарбнік

Фрагмент выстаўкі

— «Літоўскі Статут» — у выданыні Лаппо,

— «Спадчына» — Я. Купалы,

— «Новая Зямля» — К. Коласа,

— ды ў ангельскай мове:

— Opposition to Sovietization in Belorussian Literature (1917-1951), — by A. Adamovich.

— The Belorussian Theater and Drama — by U.I. Siaduro.

— Belorussia — The Making of a Nation — by Prof. N. P. Vakar, 1956.

— «Belorussian Review» — выд. Інстытут даслед. СССР, ды іншыя.